

Länstyrelsen
Norrbotten

BESLUT

1 (3)

Datum
2011-12-02

Diarienummer
432-2679-11

LKAB
Göran Olovsson
981 86 Kiruna

Beslut om att häva byggnadsminnesförklaringen av järnvägsstationen i Kiruna, Jukkasjärvi bandel 100:14, Kiruna stad och kommun

Beslut

Länstyrelsen beslutar med stöd av 3 kap 15 § lagen (1988:950) om kulturminnen att häva byggnadsminnet Kiruna järnvägsstation.

Villkor för beslutet

Länstyrelsens beslut gäller under förutsättning att:

1. Hävandet av byggnadsminnet förutsätter att byggnaden dokumenteras på en nivå och på ett sätt som är anpassat till byggnadens höga kulturhistoriska värden. Dokumentation i form av foto, ritningar och beskrivning ska användas, men även andra metoder kan komplettera Länstyrelsens krav.
2. Dokumentationen ska ske enligt bilaga.
3. Länstyrelsen ska godkänna en plan för dokumentationen. Den ska innehålla arbetsuppgifter, tidsangivelser och utförare. Länstyrelsen ska få förslag för godkännande i god tid innan dokumentationsarbetet påbörjas.

Redogörelse för ärendet

Kiruna stationshus blev statligt byggnadsminne 1986 och har därefter övergått till att vara byggnadsminne enligt kulturminneslagen då Jernhusen förvärvade den från staten 2001. Skyddsbestämmelserna anger att stationsbyggnaden inte får rivas, att exteriören inte får byggas om eller förändras, att väntsalen med kalkstensgolv och väggpaneler samt välvt tak inte får förändras, att vård- och underhållsarbeten ska ske på sådant sätt att det kulturhistoriska värdet bevaras och att skyddsområdet inte får förändras så att byggnadsminnets karaktär förvanskas.

Grubbrytningen i Kiruna och den teknik med skivrasbrytning som används orsakar deformationer i marken som innebär sprickbildning. På sikt kan inte byggnaden stå kvar på den nuvarande platsen. I ärendet har alternativen att flytta eller att demontera och återuppföra järnvägsstationen undersökts och diskuterats. Båda alternativen är mycket ovanliga och för de flesta byggnadsminnen är byggnadens/anläggningens kulturhistoriska värde så starkt förknippat med platsen att man anser att det inte går att

2011-12-07 beslut. Sk
Kiruna Jukkasjärvi. BM-nr A7-
/h

flytta byggnadsminnet utan att väsentliga värden förloras. I Kiruna är dock stadsomvandlingen i så stor skala att hela stadsdelar kommer att flyttas eller att rivras.

Sökande i ärendet vill att byggnadsminnesskyddet hävs och avsikten är att riva byggnaden och att bygga ett nytt resecentrum på annan plats.

Byggnadens kulturhistoriska värde

Kiruna stationshus byggdes 1915 och är ett i en grupp av stationshus som ritades av Folke Zettervall under 1910-talet. Det är en god representant för den nationalromantiska stilen och dess arkitektur speglar en mer stram variant av stilen. Stationshuset är ett robust tegelhus, både till skick och arkitektonisk form. Det är byggt med skånskt, handslaget tegel och fasadens tegelytor är stora och framträdande. Fasaden artikuleras av de småspröjsade fönstren, takkupor i assymetrisk ordning, en risalit med loggialiknande entré mot stadssidan som utgör huvudentré, en risalit på södra gaveln samt perrongtaket på spårsidan. Taket täcks av enkupigt tegel. Stationshuset har stora arkitektoniska värden i form av den monumentala exteriören, med rik och varierad utformning. Där finns flera särskilt utformade byggnadsdetaljer som bidrar till helheten som armaturer, skyltar och emblem samt interiöra trappträcken för att nämna några delar.

Stationshuset är också en av de viktigaste symbolbyggnaderna för tågtrafiken i Kiruna. Tillsammans med järnvägshotellet och tullstationen är den en av tre offentliga byggnader i SJ-gruppen. Järnvägen var en nödvändig förutsättning för malmbrytningen och den var en grundläggande del av samhällets uppbyggnadsskede. SJ har byggt en rad byggnader för trafikverksamheten men också många bostadshus. SJ-området är i det närmaste unikt i landet i sin storlek med många bostadshus, ekonomibygnader, hotell och stationshus och det har haft en påtaglig, igenkännbar karaktär som kan liknas med en bruksmiljö, i samhället. Stationshuset har alltså även stora samhällshistoriska värden.

Skäl för länsstyrelsens beslut

Länstyrelsen bedömer att alternativet att flytta byggnaden innebär en alltför stor risktagning både vad gäller skada för människor som utför arbetet och rasrisk för byggnaden. Alternativet att nedmontera byggnaden och återuppbygga den bedömer vi inte som ett rimligt krav i förhållande till byggnadens kulturhistoriska värden. I Sverige finns flera byggnadsminnen som uppvisar en liknande karaktär och vi har också bedömt frågan om återuppbyggnad i förhållande till hur komplex den arbetsuppgiften är.

Järnvägen har haft stor betydelse för framväxten av det industriella Sverige. Kunskapsläget gällande de kulturhistoriskt värdefulla stationsmiljöerna är tillfredsställande och ett representativt urval av svenska stationsmiljöer – drygt sextio stycken – är skyddade som byggnadsminnen eller på annat sätt omhändertagna. Av dessa är sju stationshus samtida med Kiruna, med liknande utseende och karaktär och ett närliggande exempel är Haparanda stationshus. I hela landet finns nära 200 byggnadsminnen som är uppförda under 1910-talet och många av dessa är också uppförda i nationalromantisk stil som stationshuset i Kiruna.

Länsstyrelsen
Norrbotten

BESLUT

3 (3)

Datum
2011-12-02

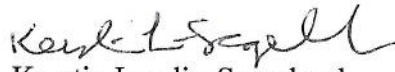
Diarienummer
432-2679-11

Övrigt

Om åtgärderna inte genomförts inom tre år från beslutsdatum upphör beslutet att gälla. Observera att beslutet endast innebär tillstånd enligt kulturminneslagen.

Hur man överklagar

Detta beslut kan överklagas till Förvaltningsrätten i Luleå. I bilagan finns närmare upplysningar om hur man gör.

Kerstin Lundin-Segerlund
länsantikvarie

Agneta Rehnberg
antikvarie

Kopia till:

Kiruna kommun, kommunchef Stefan Hämäläinen, 961 85 Kiruna
Riksantikvarieämbetet, Samhällsavdelningen, Box 5405, 114 84 Stockholm
Norrbottens museum, Box 266, 971 08 Luleå
Lantmäterimyndigheten, Box 847, 971 26 Luleå

Bilaga:

Bilaga om dokumentation
Hur man överklagar

Dokumentation av järnvägsstationen, Kiruna

Byggnadsminnet Kiruna järnvägsstation

Stationsområdet och SJ:s bebyggelse är en viktig del av Kirunas stadsmiljö, det är en del av samhällets uppbyggnadsskede och har tydligt satt sin prägel på Kiruna under 1900-talet. Tågtrafiken har historiskt varit och är fortsatt en förutsättning för gruvdriften i området.

Järnvägsstationen är en av byggnaderna på järnvägsområdet med höga kulturhistoriska värden och en byggnad som har varit tillgänglig och därigenom en symbolbyggnad för SJ i Kiruna. Byggnaden ritades av SJ:s arkitekt Folke Zettervall och uppfördes 1915.

Dokumentationens omfattning

Dokumentationen ska vara en grundlig byggnadshistorisk och kulturhistorisk dokumentation som också sätter in byggnaden i sitt sammanhang i Kiruna.

Dokumentationen ska omfatta byggnaden ur flera aspekter: Byggnadshistoriskt, byggnadstekniskt, samhällshistoriskt och miljöskapande värden samt de verksamheter som har funnits i byggnaden.

Dokumentationen ska komplettera det dokumentationsmaterial som redan finns om järnvägsstationen. Det befintliga dokumentationsmaterialet sammanställs med det nya till en rapport.

Dokumentationen omfattar även den eventuella rivningen av byggnaden och den delen ska ingå i den färdiga rapporten.

Viktiga utgångspunkter för dokumentationsinsatserna

Utgångspunkten för dokumentationsinsatserna är att:

- Kiruna järnvägsstation är en del av Kirunas äldre industrimiljö och har ett högt kulturhistoriskt värde.
- En eventuell rivning innebär att de kulturhistoriska värdena går förlorade.
- Byggnaden är uppförd av SJ, vilket innebär att det finns ett arkivmaterial i form av ritningar och kanske handlingar och foton från byggtiden, med mera. Tillgången till det historiska källmaterialet är en viktig utgångspunkt för insatserna. Vad finns dokumenterat i arkivhandlingarna, är det tillgängligt och hur kan en undersökning av byggnaden i sig ge annan/kompletterande information?

Dokumentationens inriktning

För att dokumentationsinsatsen ska bli ändamålsenlig är det nödvändigt att utgå från några målsättningar och frågeställningar. Länsstyrelsen vill särskilt uppmärksamma

följande värden och egenskaper som viktiga att dokumentera i samband med eventuell rivning:

Arkitekturhistoriskt och byggnadstekniskt värde

- Byggnaden ska sättas in i sitt arkitekturhistoriska sammanhang, regionalt och nationellt.
- Byggnadsteknik och funktionsmässiga sammanhang ska dokumenteras.
- Byggnadens förändringar över tiden ska dokumenteras avseende ombyggnader och hur utrymmena har nyttjats och i samband med det vilka verksamheter som har funnits där.
- Interiörens materialbehandling och de ytskikt som har funnits i byggnaden dokumenteras. Avser i första hand de utrymmen som har haft tydlig koppling till hanteringen av resandet, här bottenvåningens rum.

Samhälls- och industrihistoriskt dokumentvärde

- Byggnaden och det närmaste området ska beskrivas utifrån sitt lokala historiska sammanhang och industrisamhällets utveckling.

Upplevelsevärde av platsen och rummet

- De miljöskapande egenskaperna och värden som kan kopplas till området och stadsrummet ska beskrivas.
- Upplevelsen av stationsområdet som en del av SJ-området ska särskilt uppmärksammas i ovan om miljöskapande värden i området.

Utförare

Den kulturhistoriska dokumentationen ska utföras av kulturhistoriskt sakkunnig konsult som länsstyrelsen godkänner. Utföraren bör ha industrihistorisk eller byggnadshistorisk bakgrund, och (/tillgång till) dokumenterad fotografisk kompetens och erfarenhet.

Metod

- Befintligt arkivmaterial över byggnaden, såsom ritningar, ett relevant urval av äldre fotografier - ska förtecknas och beskrivas.
- Brister i tidigare dokumentation ska kompletteras enligt nedan.
- Arkivmaterialet (ritningar, kartor) kompletteras genom uppmätning / inmätning. Fast utsmyckning såsom dekorativa räcken, avslutning av listverk och liknande ska också dokumenteras.
- Arkivplats för befintligt övrigt dokumentationsmaterial - dokumentationer, fotosamling, företagshandlingar och eventuell litteratur ska förtecknas.
- Fotodokumentation med nytagna fotografier som spänner från övergripande vyer till detaljbilder.
- Byggnadsdokumentation med bilder och beskrivningar av utseende, byggnadsteknik och funktion.
- Interiöra ytskikt och eventuella tidigare behandlingar dokumenteras. Utrymme ska ges för provtagning av skikt i bottenvåning.

Länsstyrelsen
Norrbotten

Datum
2011-12-02

Diarienummer
432-2679-11

- Vid en eventuell rivning gäller att rivningen ska ske under överinseende av de antikvariskt sakkunnige som en del av dokumentationen.¹
- Denne ska följa rivningsarbetet och dokumentera kulturhistoriskt intressanta byggnadsdelar och detaljer, t ex konstruktionslösningar och tekniska detaljer som blottas.
- Intervjuer med personer som arbetat i byggnaden (för kartläggning av funktions samband med mera).

Dokumentationsmaterial

Det färdiga materialet ska sammanställas till en rapport med textmaterial och relevanta fotografier som omfattar både övergripande vyer och detaljbilder, ritningar och kartmaterial.

Dokumentationsmaterialet (alternativt kopia) med rapport ska efter slutfört arbete arkiveras på läns museet.

Material som i analog eller digital form tillställs de offentliga arkiven ska uppfylla gällande bestämmelser för arkivbeständighet.

Länsstyrelsen ska få ett arkivexemplar på papper och ett digitalt exemplar av den färdiga rapporten.

Det är önskvärt att händelser i den pågående stadsomvandlingen fortlöpande presenteras i form av utställning eller information och blir lätt tillgänglig för kirunaborna. Resultatet av denna dokumentation kan förslagsvis sammanfattas i posterutställning eller i en rapport i populärversion.

¹ Den antikvariskt sakkunnige ska underrättas i god tid innan eventuella rivningsarbeten påbörjas och denne ska kallas till byggmöten under rivningsperioden samt beredas tillfälle och tillträde för dokumentationsinsatser. Rivningsplanen ska också utformas på ett sätt så att sådana initiativ kan genomföras.